

REMISSVAR

2018-09-12
Dnr 3.9:0385/18

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Snabbare lagföring (Ds 2018:9)

(Ju2018/02403/DOM)

Inledning

I promemorian lämnas bland annat förslag till ett snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare.

Barnombudsmannen yttrar sig över promemorian med utgångspunkt i vårt uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Yttrandet behandlar bara de delar av betänkandet som berör barn och unga. I övriga delar har Barnombudsmannen inte några kommentarer.

Enligt FN:s barnrättskommitté (barnrättskommittén) krävs ett åtskilt rättsskipningssystem för barn som misstänks för brott eftersom barn skiljer sig från vuxna när det gäller fysisk och psykisk utveckling samt känslomässiga och utbildningsrelaterade behov. Barnrättskommittén har i en allmän kommentar från 2007 behandlat barnets rättigheter inom rättsskipning för unga lagöverträdare. Där förklarar man närmare hur ett särskilt rättssystem för barn och unga bör se ut, hur barn som misstänks eller åtalas för eller har befunnits skyldiga till att ha begått brott ska behandlas och hur konventionens artiklar ska tolkas och tillämpas. Den allmänna kommentaren ger staterna vägledning i arbetet med att utveckla ett särskilt rättsskipningssystem för unga lagöverträdare enligt barnkonventionen och andra relevanta regler och riktlinjer.¹

Enligt artikel 40 i barnkonventionen ska varje barn som misstänks eller åtalas för eller befunnits skyldigt att ha begått brott behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla för värdighet och värde, som stärker barnets respekt för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och som tar hänsyn till barnets ålder och önskvärdheten att främja att barnet återanpassas och tar på sig en konstruktiv roll i samhället. Vidare ska staten enligt artikel 40 säkerställa att varje barn som misstänks eller åtalas för att ha begått brott garanteras juridiskt biträde eller annan lämplig hjälp vid förberedelse och framläggande av sitt försvar.

Av artikel 37 i barnkonventionen framgår att gripande, anhållande, häktning, fängslande eller andra former av frihetsberövande av ett barn endast får användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid. Enligt artikel 37 ska staten säkerställa att varje

¹ FN:s barnrättskommitté. Allmän Kommentar Nr. 10 (2007). Barnets rättigheter inom rättsskipning för unga lagöverträdare.

frihetsberövat barn har rätt att snarast få tillgång till såväl juridiskt biträde och annat lämpligt stöd.

Barnombudsmannens synpunkter

5.3.8 Modell för ett snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare

Utredningens bedömning

Enligt utredningens bedömning uppnås en snabbare lagföring av unga lagöverträdare genom ökad samverkan mellan polisen och socialtjänsten i inledningskedet av brottsutredningen. Modellen uppnås genom en metod för polisen att genomföra omedelbara utredningsåtgärder i samband med ett ingripande.

Barnombudsmannens synpunkter

Barnombudsmannen delar utredningens bedömning gällande en modell för snabbare lagföring av unga lagöverträdare. Barnombudsmannen ser positivt på att processen förkortas tidsmässigt för unga. Barn har inte samma förmåga till tidsuppfattning som vuxna och en kortare tid mellan brott och reaktion kan förbättra förutsättningarna för den unges förståelse av processen. Ett snabbt förfarande kan också möjliggöra att den unge får större möjlighet att lägga brottet bakom sig, vilket kan minska stigmatisering.

Barnombudsmannen välkomnar en ökad samverkan mellan polisen och socialtjänsten för att skapa förutsättningar för att nödvändiga insatser från socialtjänsten vid sidan av rättsprocessen kan påbörjas tidigt.

Barnombudsmannen ser positivt på att det första förhöret med den unge, enligt modellen, ska hållas inom en vecka från brottet. Barnombudsmannen vill samtidigt framhålla vikten av barnkompetens bland de som genomför förhör med barn. Barnombudsmannen har mött och lyssnat till barn och unga som misstänks för brott och frihetsberövas i rapporten "Från insidan", Barnombudsmannens årsrapport från 2013. De barn som Barnombudsmannen pratat med beskriver bland annat att förhörssituationen upplevs som stressande, pressande och att det kan vara svårt att förstå vad frågorna i förhöret betyder. Barnrättskommittén rekommenderar att yrkesutövare som är involverade i rättskipningen för unga lagöverträdare får utbildning om konventionens principer och bestämmelser samt i relevanta regler och riktlinjer från FN. Utbildningen bör exempelvis även omfatta information om sociala orsaker till ungdomsbrottslighet, psykiska och andra aspekter av barns utveckling.²

5.3.9 Snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare som en del av den pågående försöksverksamheten

Utredningens bedömning och förslag

Utredningen föreslår att ett snabbförfarande ska genomföras, inom ramen för den redan pågående försöksverksamheten, genom att Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten får i uppdrag att träffa samverkansavtal med socialtjänsten i respektive kommun eller stadsdel. Försöksverksamheten ska sedan följas och utvärderas av Brottsförebyggande rådet.

Barnombudsmannens synpunkter

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget om att en försöksverksamhet ska genomföras. Då det är av vikt att så snart som möjligt få på plats åtgärder som kan förbättra för barn och unga i rättsprocessen, är Barnombudsmannen positiv till att ett snabbförfarande i

² FN:s barnrättskommitté. Allmän Kommentar Nr. 10 (2007). Barnets rättigheter inom rättskipning för unga lagöverträdare, punkt 97.

brottmål för unga ska genomföras inom ramen för den redan pågående försöksverksamheten för vuxna lagöverträdare. Barnombudsmannen vill dock i enlighet med barnrättskommittén framhålla att barn skiljer sig från vuxna när det gäller fysisk och psykisk utveckling. Dessa skillnader utgör skälen för ett åtskilt rättsskipningssystem för unga lagöverträdare och kräver en annan behandling för barn.³

Barnombudsmannen är positiv till att försöksverksamheten föreslås följas upp och utvärderas av Brottsförebyggandet rådet. Bland annat föreslås en analys och bedömning av de konsekvenser som har uppstått för barn och unga i projektet ingå. Barnombudsmannen vill även utifrån våra erfarenheter trycka på vikten av att involvera barn och unga i sådana utvärderingar och uppföljningar utifrån att barn är experter på sin egen situation.

9.2 Snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare

Utredningens bedömning

Utredningen bedömer att förslaget kommer få begränsade konsekvenser för involverade aktörer men att det lokalt kan innebära ökad arbetsbelastning. Förslaget bedöms inte få några negativa konsekvenser för barns situation i samhället. Enligt utredningen finns behov att genomföra kompletterande utbildningsinsatser för Polismyndighetens personal.

Barnombudsmannens synpunkter

Barnombudsmannen delar utredningens bedömning att förslaget inte får några negativa konsekvenser för barns situation i samhället.

Även om Barnombudsmannen ser positivt på förslagen som rör unga lagöverträdare, vill Barnombudsmannen belysa att det kan krävas ytterligare åtgärder för att den snabbare lagföringen, enligt den föreslagna modellen, ska komma till stånd på ett rättssäkert, effektivt sätt samt i enlighet med barnkonventionens principer. Det kan till exempel behöva övervägas ytterligare åtgärder för att säkerställa att socialtjänsten kan agera tillräckligt skyndsamt i inledningen av ärendet. Det kan också behövas ytterligare insatser för att säkerställa tillräcklig barnkompetens hos personal inom polisväsendet. Barnombudsmannen är därför positiv till att konsekvenser av förslagen särskilt ska belysas ur ett barnrättsperspektiv.

Föredragande i ärendet har varit juristerna Li Melander och Rebecka Pomerling.

Anna Karin Hildingson Boqvist
Vikarierande barnombudsman

³ FN:s barnrättskommitté. Allmän Kommentar Nr. 10 (2007). Barnets rättigheter inom rättsskipning för unga Lagöverträdare, punkt 10.